

УДК 3.37.378

DOI <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2025-2-5>

Любов Миколаївна ТЕРЛЕЦЬКА,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

E-mail: terletskalm@ukr.net

ORCID: 0000-0002-3690-5691

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (50–60-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

Анотація. У статті досліджено особливості навчання іноземної мови майбутніх учителів початкової школи у 50–60-х роках ХХ століття. **Вступ.** Іншомовна підготовка майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах завжди характеризувалася комплексним підходом і трансформаційним характером. **Мета роботи** – на основі дослідження історичної та науково-педагогічної літератури досліджуваного періоду визначити особливості формування іншомовної компетентності майбутніх педагогів. Навчання іноземної мови у 50–60-х роках ХХ століття визначалося відповідно до напрямку мовної політики радянських республік. Низький рівень володіння іноземною мовою майбутніми фахівцями потребував реалізації необхідних заходів. Серед них варто виокремити збільшення випуску навчальних фільмів з іноземних мов, придбання за кордоном навчальних фільмів з вивчення іноземних мов для використання їх у радянській вищій школі, виготовлення грамплатівок і тонфільмів, невеликих розповідей та уривків із художніх творів із додаванням відповідних друкованих текстів, здійснення заходів щодо організації ширшого використання радіо та телебачення і навчальній діяльності, збільшення кількості друкованої навчальної іншомовної літератури). **Наукова новизна** – комплексно досліджено педагогічні умови навчання іноземних мов майбутніх вчителів початкової школи у 50–60-х роках ХХ століття. **Висновки.** Іншомовна освіта досліджуваного періоду трансформувалася відповідно до змін мовної та педагогічної підготовки педагогічних кадрів радянської України відповідно до законів і постанов Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР. Загалом пропонувані заходи не були ефективними, оскільки практика іншомовного навчання значно відрізнялася від цільового компонента через особливості міжнародної державної політики. Відбувався поступовий перехід до професійного орієнтованого навчання іноземних мов.

Ключові слова: практика, іншомовна освіта, педагог, початкова школа, навчання, іноземна мова.

Lyubov Mykolayivna TERLETSKA,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Methodology Department,

Boris Grinchenko Kyiv Metropolitan University

E-mail: terletskalm@ukr.net

ORCID: 0000-0002-3690-5691

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS (1950S–1960S)

Abstract. The article examines the peculiarities of foreign language teaching for future primary school teachers in the 1950s–1960s. **Introduction.** Foreign language training for future teachers in higher education institutions has always been characterized by a comprehensive approach and a transformative nature. **The purpose of this work** is to determine the peculiarities of the formation of foreign language competence of future teachers based on the study of historical and scientific-pedagogical literature of the period under review. Foreign language teaching in the 1950s and 1960s was determined in accordance with the language policy of the Soviet republics. The low level of foreign language proficiency among future specialists required the implementation of necessary measures. Among them, it is worth highlighting the increase in the production of educational films on foreign languages, the purchase of educational films on foreign languages abroad for use in Soviet higher education, the production of gramophone records and sound films, short stories and excerpts from works of fiction with accompanying printed texts, measures to organize the wider use of radio and television in educational activities, and an increase in the amount of printed foreign-language educational literature. **Scientific novelty** – a comprehensive study of the pedagogical conditions for teaching foreign languages to future primary school teachers in the 1950s and 1960s. **Conclusions.** Foreign language education during the period

under study was transformed in accordance with changes in the linguistic and pedagogical training of teaching staff in Soviet Ukraine in accordance with the laws and decrees of the Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the USSR. In general, the proposed measures were not effective, since the practice of foreign language teaching differed significantly from the target component due to the peculiarities of international state policy. There was a gradual transition to professionally oriented foreign language teaching.

Key words: *practice, foreign language education, teacher, primary school, teaching, foreign language.*

Вступ. Професійна підготовка майбутнього вчителя передбачає формування необхідних фахових компетентностей, серед яких іншомовна комунікативна компетентність відіграє важливу роль. Крім того, для майбутнього педагога важливе розуміння сутності професії вчителя, його ролі у формуванні особистих якостей учня початкової школи, усвідомлення необхідності професійного й особистісного розвитку. Вважаємо за доцільне дослідження особливостей іншомовної підготовки для збереження напрацювань педагогів і науковців та пошуку нових ефективних методик навчання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи вивчались у наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців. Пінчук Ю. проаналізувала особливості використання інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи [8]. Бевз О. здійснила порівняльний аналіз практичної підготовки майбутніх вчителів в Україні та Англії [1]. Конотоп О. визначено вимоги щодо цільового вступного й випускового рівнів іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи [4]. Околовичем О. В. здійснено аналіз організаційно-змістових аспектів учителів іноземних мов у педагогічних інститутах України у 1950–1960-х роках [6]. Іншомовна підготовка майбутніх учителів початкової школи в порівняльно-історичному аспекті не ставала предметом окремого дослідження науковців.

Мета статті – на основі аналізу науково-педагогічної літератури виокремити особливості формування іншомовної компетентності майбутніх вчителів початкової школи у 50–60-х роках ХХ століття, визначити проблеми іншомовної підготовки майбутніх педагогів досліджуваного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Друга половина ХХ століття характеризується зміною освітньої політики радянської України в контексті навчання іноземних мов. Окремим сегментом мовної політики щодо навчання іноземних мов є аналіз офіційних документів, у яких регламентувалися стандарти навчання іноземних мов і підготовки майбутніх фахівців.

Одним із перших офіційних відомчих документів, що підтвердив прагнення трансформації неефективної моделі державної політики у сфері вищої іншомовної освіти, став наказ Міністерства вищої освіти СРСР від 21 вересня 1955 року «Про покращення викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах», за яким викладання іноземної мови в усіх закладах вищої освіти вводилося з 1-го по 4-й курс. Д. Стельмах зазначає, що головною метою навчання залишалися читання та переклад, але було визначено пріоритетним напрямом вивчення саме розмовної мови [9]. Визначальним моментом для становлення системи контролю усного мовлення в закладах вищої освіти стала постанова Ради Міністрів СРСР від 27 травня 1961 року «Про поліпшення вивчення іноземних мов», за якою Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти СРСР пропонувалося відкоригувати навчальні плани університетів (передусім гуманітарних спеціальностей) із метою вільного оволодіння іноземною мовою. Ґрунтований аналіз цього документа дає змогу сформулювати ключові аспекти трансформації іншомовної освіти майбутніх учителів початкової школи. Ключовими положення законодавчої ініціативи стали пункти, які стосувалися організаційних, навчально-методичних і кадрових питань. «Запропонувати Радам Міністрів союзних республік, Міністерству вищої та середньої спеціальної освіти СРСР, міністерствам і відомствам, що мають навчальні заклади, вжити заходів до усунення недоліків у викладанні іноземних мов та до корінного поліпшення їх вивчення в середній та вищій школі, поставивши головне завдання перед учнями – практичне оволодіння іноземною мовою» [7]. Цей пункт засвідчує розуміння освітнього відомства радянської влади ситуації, що склалася в сегменті вивчення іноземних мов і проблем, які сформували неефективну модель навчання цієї дисципліни в закладах освіти. Питання навчання іноземної мови в системі освіти майбутніх фахівців відтепер позиціонувалося як стратегічне завдання, про що свідчить декларування докорінних змін у цьому кластері. Водночас наголошувалося на

ключовому ціннісно-цільовому аспекті – набутті учнями та студентами практичних навичок знання іноземної мови, що унеможливило формальний режим навчання: «Міністерствам освіти союзних республік та Академії педагогічних наук РРФСР покращити програми з іноземних мов та видати відповідно до них нові підручники, звернувши особливу увагу на те, щоб зміст їх максимально сприяв виробленню у учнів навичок розмовної мови та перекладу іноземної мови; передбачити видання книг іноземними мовами як для викладачів, так і для учнів стосовно нових підручників. Держплану СРСР і Радам Міністрів союзних республік передбачати щорічно в планах виділення необхідного обладнання для організації вивчення іноземних мов у школах» [7]. Особливої уваги заслуговує ініціатива забезпечення викладання та вивчення іноземної мови відповідними навчальними матеріалами. Внесення реалізації цих ініціатив до Держплану економічного розвитку свідчить про системність вирішення цього питання. Особливої уваги заслуговує питання стосовно організації навчального процесу. Повоєнна ситуація з браком приміщень і матеріально-технічної бази закладів освіти поступово покращувалася, що зумовило ініціативи щодо розширення потенціалу для вивчення іноземної мови. Оскільки рівень володіння іноземною мовою у випускників шкіл був низьким, було запропоновано: «Радам Міністрів союзних республік: відкрити додатково в 1961–1965 роках щонайменше 700 загальноосвітніх шкіл із викладанням низки предметів іноземною мовою; заборонити викладання іноземних мов учителями інших предметів, які слабо володіють іноземною мовою; викладачів іноземних мов, які не мають достатньої підготовки, направити на курси підвищення кваліфікації або звільнити від роботи відповідно до чинного законодавства, вжити заходів для їхнього працевлаштування; розширити мережу стаціонарних і заочних курсів іноземних мов для дорослих, розробити й затвердити положення про курси іноземних мов, установити чисельність учнів у групах на курсах іноземних мов не більш як 20 осіб. Міністерству освіти РРФСР передбачати видання навчально-методичних матеріалів для слухачів курсів іноземних мов з урахуванням потреби союзних республік у цих матеріалах; порівняти викладачів курсів іноземних мов щодо навчального навантаження, оплати праці, а також пільг, переваг і пенсійного забезпечення до вчителів середніх шкіл» [7].

Однією з найбільш гострих проблем навчання іноземної мови в закладах освіти України було кадрове питання. Повоєнна ситуація в УРСР зумовила глибоку кризу в кадровому розрізі, залишаючи відкритим питання забезпечення вчителями та викладачами. Звичною практикою на той час було залучення до викладання іноземної мови викладачів інших предметів, що суттєво знижувало якість навчального процесу. Тому пропозиція щодо підвищення кваліфікації чи перекваліфікації працюючих педагогів і популяризація посади вчителя (викладача) іноземної мови з подальшим активним залученням абітурієнтів до закладів вищої освіти на спеціальності педагогічного й іншомовного напрямку стали пріоритетними напрямками освітньої стратегії. Зрозуміло, що підвищення рівня зацікавленості цими педагогічними напрямками було б можливим за умови належного соціального мотивування, яке передбачалося в законодавчих пропозиціях уряду.

Традиційне досі позиціонування іноземної мови як предмета вищої школи за залишковим принципом змінюється в контексті актуалізації вивчення цієї дисципліни. Такі кроки потребували відповідних кадрово-організаційних дій стосовно забезпечення соціальних і кар'єрних моментів для вчителів іноземної мови в початковій школі та передбачали підвищення статусу цієї посади, що мало суттєвий мотиваційний вплив: «Докорінно поліпшити підготовку вчителів для шкіл. Із цією метою вдосконалити навчальні плани, програми та підручники для університетів і педагогічних вишів (факультетів), що здійснюють підготовку вчителів, посилити педагогічну практику та практичні заняття студентів з оволодіння мовою, забезпечити університети необхідним обладнанням і наочними посібниками для занять з іноземної мови. Організувати, починаючи з 1961/62 навчального року, в університетах і в педагогічних інститутах підготовку вчителів із загальноосвітніх дисциплін для роботи в школах із викладанням низки предметів іноземною мовою. Надати Міністерству вищої та середньої спеціальної освіти СРСР право подовжувати в необхідних випадках термін навчання зазначених фахівців до 1 року. Установити, як правило, для вищих навчальних закладів (окрім вишів і факультетів іноземних мов) обсяг аудиторних занять з іноземної мови не менше ніж 240 годин і, окрім того, організувати для охочих факультативне вивчення іноземних мов. Міністерству вищої та середньої спеціаль-

ної освіти СРСР у 2-місячний термін внести зміни до навчальних планів університетів, насамперед із гуманітарних спеціальностей, для того, щоб особи, які їх закінчують, вільно володіли іноземною мовою; усунути елементи лібералізму, які є в практиці оцінювання знань студентів з іноземних мов; вжити заходів для широкого розгортання у вищих навчальних закладах позааудиторної роботи, яка сприятиме підвищенню рівня знань студентів з іноземних мов. Дозволити ректорам вищих навчальних закладів організувати курси іноземних мов для студентів, які бажають удосконалити свою підготовку з іноземних мов. Упорядкувати навчальне навантаження викладачів іноземних мов у вишах (на факультетах) іноземних мов, з огляду на профільююче значення цих предметів у зазначених вишах (на факультетах), а також маючи на увазі усунення перевантаження викладачів. Установити кількість студентів у групах для практичних занять з іноземної мови в педагогічних інститутах іноземних мов, на факультетах університетів і педагогічних інститутів, які готують учителів іноземної мови для шкіл: 7–10 осіб, у всіх інших вишах (окрім вищів спеціального призначення): 12–15 осіб» [7].

Урядова ініціатива передбачала повне перезавантаження наявної системи підготовки кадрів у вищих навчальних закладах. Існуюча на той час модель підготовки вчителів початкової школи не відповідала вимогам часу та критеріям ефективності викладацької майстерності. Особливо відчутною була різниця між педагогічними кластерами природничих чи суспільних дисциплін та іншомовним блоком. Для вирішення вказаних проблем було вирішено залучити комплексний підхід і визначити пріоритетні напрями трансформації іншомовної освіти майбутніх фахівців. Передусім суттєві повноваження надавалися закладам вищої освіти в плані пропозицій урядовим відомствам щодо організації навчання – продовження термінів підготовки, пропозиції щодо державного замовлення, організація курсів підвищення кваліфікації тощо. Водночас суттєво посилювалися вимоги щодо результатів навчання та набуття здобувачами вищої освіти професійних навичок. Пропонувалися рішення на рівні освітнього відомства чи інституційного рівня щодо контролю знань та атестації випускників підрозділів, у яких надавалася кваліфікація вчителя. Пожвавлювався навчальний процес шляхом систематизації наявних навчально-методичних настанов та урізноманітнення навчальної активності з використанням інноваційних на той час підходів до навчання іноземної мови. Зміни торкнулися навіть наповненості академічних груп, які не мали перевищувати встановлені норми для забезпечення належної інтенсивності навчання зі здобуттям відповідних навичок спілкування іноземною мовою на побутовому рівні та на рівні педагогічної діяльності.

Набули змін і вимоги до науково-педагогічного персоналу, який здійснював підготовку майбутніх учителів початкової школи. Повоєнний період із характерною кризою кадрового потенціалу поступово змінювався процесом зростання академічної спільноти професорсько-викладацького складу радянських університетів. Цей період ознаменувався кількісним підвищенням висококваліфікованих фахівців – кандидатів і докторів наук, професорів і доцентів, які набули потенціалу для реальних змін у системі підготовки педагогічних кадрів.

Проблема навчання іноземних мов розглядалася не лише з позиції педагогічного кластеру. Урядові ініціативи визначали й соціокультурні аспекти навчання. Справді, серед іноземних мов, які пропонувалися учням початкової школи був характерний дисбаланс на користь німецької мови та досить очевидний момент низького рівня пропозиції щодо вивчення англійської мови, яка на той час зберігала статус міжнародної мови комунікації. Причиною такого стану справ можна вважати й культурно-історичні фактори, які були зумовлені глобальним протистоянням під час війни. Проте поступово вказаний дисбаланс іншомовного сегмента вирівнювався.

Також актуальним було питання вивчення іноземної мови в окремих регіонах, які культурно й історично мали зв'язок з тими чи іншими іншомовними спільнотами. Тому в урядовій постанові пропонувалося врахувати регіонально-культурний аспект для планування вивчення іноземної мови; наявність іншомовного середовища, яке б сприяло покращенню сприйняття іноземної мови. Крім того, 60-ті роки характеризуються зміною цільового компонента іншомовної підготовки майбутніх вчителів початкової школи із загальноосвітнього до професійно орієнтованого спрямування. До основних принципів було віднесено такі: 1) практична спрямованість навчання; 2) диференційований підхід до навчання іноземних мов, який враховує специфіку кожного виду мовленнєвої діяльності; 3) комплексний підхід до організації іншомовного навчального матеріалу, що робить можливим якісне оволодіння вимовою, граматич-

ною та лексичною сторонами мови у їх єдності на основі мовних зразків; 4) комунікативна спрямованість навчання; 5) інтенсифікація навчального процесу [5]. Аналіз науково-педагогічної літератури 60-х років свідчить про певну переорієнтацію іншомовної підготовки студента з усного компонента до комплексного навчання видів мовленнєвої діяльності, однак навчання читання та перекладу фахової літератури залишались основними видами діяльності. Однак варто зауважити, що прихильники граматичного методу відхиляли важливість усного практичного оволодіння іноземною мовою. Як зазначає Овчаренко Л., навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей у 60-х роках сприяло формуванню лінгвістичної, дискурсивної (уміння вибудовувати невербальну поведінку відповідно до норм іншої культури) та соціокультурної компетентності (володіння принципами взаємодії культурних уявлень і норм поведінки) [5]. Аналіз підручників досліджуваного періоду вказує на відсутність структурованого матеріалу про культуру, мову, традиції та цінності зарубіжних країн. На думку Безлюдної В., «прагнення підкреслити перевагу соціалістичного ладу над капіталістичним іноді призводило до того, що студенти отримували знання, які не відповідали справжнім уявленням про іншу країну» [2, с. 145].

Освітні характеристики навчання іноземних мов не обмежувалися педагогічним потенціалом. Зважаючи на трансформацію методичного супроводу навчальної активності під час вивчення іноземних мов, зростала актуальність питання соціокультурного забезпечення цієї дисципліни. Акцентування уваги на спілкування та розмовний потенціал у процесі вивченні іноземної мови потребувало відповідних ресурсів для виконання навчальних цілей.

Ґрунтовний аналіз постанови № 468 від 27 травня 1961 року «Про поліпшення вивчення іноземних мов» зумовлений фундаментальністю цієї законодавчої ініціативи радянського уряду. Важливо розуміти, що вказана постанова визначила пріоритети та стратегію іншомовної освіти в радянських закладах освіти як мінімум на два десятиліття – до середини 1980-х років та процеси перебудови, які зумовили перегляд встановлених стандартів навчання іноземної мови. Постанова про поліпшення вивчення іноземної мови відіграла важливу роль в організації іншомовної освіти майбутніх учителів початкової школи в кількох ключових вимірах: 1) організаційному, залучивши ресурси держави, інституцій та освітніх закладів для трансформації системи навчання іноземних мов та їхнє впорядкування згідно з вимогами часу; 2) кадровому, визначивши принципи й умови підготовки майбутніх учителів у початковій та середній освіті та сформувавши стратегію функціонування підрозділів педагогічного й іншомовного кластера в університетах; 3) навчально-методичному, сформувавши стандарти забезпечення та супроводу під час навчання іноземної мови для всіх учасників освітнього процесу (учнів молодшого шкільного віку, вчителів початкової школи, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів); 4) світоглядно-соціокультурному, визначивши рамки взаємодії освітньої системи з економічною, політичною та культурною сферами для повноцінного та цілісного забезпечення необхідним ресурсом процесу навчання іноземних мов.

Певні позитивні зміни після цієї постанови можна було побачити в навчальних планах і програмах з іноземної мови 1961/62 навчального року, які свідчили про істотне виправлення проблем попередніх програм і передбачали розвиток умінь і навичок усної мови та читання без словника, тобто вміння користуватися мовою як засобом спілкування. У програмі також наголошувалося, що усна мова й читання повинні розвиватися як рівноправні види мовної діяльності, оскільки вони однаково важливі для практичного оволодіння мовою [10].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В СРСР система мовної освіти вибудовувалася поступово. Методи навчання іноземних мов були традиційними й не передбачали ні професійно-орієнтованого, ні особистісного спрямування. Серед видів іншомовної мовленнєвої діяльності превалювали читання й аудіювання, розвиток усного мовлення зазвичай здійснювався через заучування напам'ять усних тем і коротких творів. Державна політика 1950–1960-х років спричинила тенденцію поступового переходу від традиційних методів навчання до свідомого та професійно-орієнтованого, фахового спрямування іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Перспективними напрямками дослідження може бути подальше вивчення історіографії розвитку іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи у другій половині ХХ століття у вищих навчальних закладах України.

Література:

1. Бевз О. Місце та роль педагогічної практики у підготовці майбутніх учителів іноземних мов в Україні та Англії. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2015. Вип. 1 (23). С. 109–115.
2. Безлюдна В. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (1948–2016 рр.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.01.04. Рівне, 2017. 520 с.
3. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : монографія. Миколаїв : Вид. МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.
4. Конотоп О. С. Цільовий рівень іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2020. Вип. 1 (4). С. 52–64.
5. Овчаренко Л. Р. Формування професійно-орієнтованої іншомовної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей (60-ті роки ХХ століття). *Молодий вчений*. 2019. Вип. 7 (71). С. 52–57.
6. Околович О. В. Організаційно-змістові аспекти підготовки вчителів іноземних мов у педагогічних інститутах України (1950–1960 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 39. С. 293–297.
7. Про поліпшення вивчення іноземних мов : постановва Ради Міністрів СРСР № 468 від 27 травня 1961 р. *Збірник постанов уряду СРСР*. 1961. № 9. С. 73–74.
8. Пінчук І. О. Інноваційні технології навчання іноземних мов у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3. С. 39–46.
9. Стельмах Д. Становлення методики контролю та взаємоконтролю умінь іншомовного монологічного мовлення майбутніх учителів іноземних мов. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 9. С. 138–142.
10. Шерстюк Л. В. Диференціація навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2011. 20 с.

References:

1. Bevz, O. (2015). Mistse ta rol pedahohichnoi praktyky u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov v Ukraini ta Anhlii [The place and role of teaching practice in the training of future foreign language teachers in Ukraine and England] *Porivnialno-pedahohichni studii – Comparative Pedagogical Studies*, 1 (23), 109–115 [in Ukrainian].
2. Bezliudna, V.V. (2017). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov u vyshchynk pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1948–2016 rr.) [Theory and practice of professional training of future foreign language teachers in higher pedagogical educational institutions of Ukraine (1948–2016)]. *Doctor's thesis*. Rivne, 520 p. [in Ukrainian].
3. Hryshkova, R.O. (2007). *Formuvannia inshomovnoi sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei: monohrafiia* [Formation of foreign language sociocultural competence of students of non-philological specialities: Monograph]. Mykolaiv: Published by Petro Mohyla Black Sea National University, 424 p. [in Ukrainian].
4. Konotop, O.S. (2020). Tsilovyi riven inshomovnoi praktychnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Target level of foreign language practical training for future primary school teachers]. *Naukovyi visnyk Sivershchyny. Serii: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky – Scientific Bulletin of Sivershchyna. Series: Education. Social and behavioural sciences*, 1 (4), 52–64 [in Ukrainian].
5. Ovcharenko, L.R. (2019). Formuvannia profesiino-orientovanoi inshomovnoi kompetentnosti studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei (60-ti roky XX stolittia) [Formation of professionally-oriented foreign language competence of students of non-philological specialities (1960s)]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, (71), 52–57 [in Ukrainian].
6. Okolovych, O.V. (2013). Orhanizatsiino-zmistovi aspekty pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov u pedahohichnykh instytutakh Ukrainy (1950–1960 rr.) [Organisational and content aspects of training foreign language teachers in pedagogical institutes of Ukraine (1950–1960)]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykhohiia – Scientific notes of the Mykhailo Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 39, 293–297 [in Ukrainian].
7. Pro polipshennia vuvchennia inozemnykh mov: postanova Rady Ministriv SRSR № 468 vid 27 travnia 1961 r. [Resolution of the Council of Ministers of the USSR “On improving the study of foreign languages” No. 468 by 27 May 1961]. *Zbirnyk postanov uriadu SSSR – Collection of resolutions of the USSR government*, 9, 73–74 [in Ukrainian].
8. Pinchuk, I.O. (2018). Innovatsiini tekhnolohii navchannia inozemnykh mov u protsesi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Innovative technologies for teaching foreign languages in the training of future primary school teachers]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka: Pedahohichni nauky – Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University: Pedagogical Sciences*, 3, 39–46 [in Ukrainian].

9. Stelmakh, D. (2020). Stanovlennia metodyky kontroliu ta vzaiemokontroliu umin inshomovnoho monolohichnoho movlennia maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov [Development of methods for monitoring and mutual monitoring of foreign language monologue skills of future foreign language teachers]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" imeni T.H. Shevchenka. Serii: pedahohichni nauky – Bulletin of the T.G. Shevchenko National University 'Chernihiv Collegium'. Series: Pedagogical Sciences*, 9, 138–142 [in Ukrainian].

10. Sherstiuk, L.V. (2011). Dyferentsiatsiia navchannia inozemnoi movy studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Differentiation of foreign language teaching for students of non-philological specialities in higher education institutions]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kryvyi Rih, 20 p. [in Ukrainian].

Отримано: 29.07.2025

Рекомендовано: 25.08.2025

Опубліковано: 20.10.2025